

FILOSOFIA DREPTULUI ÎN SECOLUL XX

Valeria Toporeț, *magistru în drept, lector asistent, Catedra Drept Patrimonial, F.C.G.C., Universitatea Tehnică a Moldovei,*

Veronica Ionel, *studenta grupei DP-1213, Specialitatea Drept Patrimonial, F.C.G.C., Universitatea Tehnică a Moldovei*

Abstract: *Philosophico-legal concepts have developed intensively in the 20th century. The continuity of previous philosophico-legal theories is clearly complemented by new ideas, additions, and the elaboration of a big range of new concepts. In this context, it is quite significant that the fundamental philosophico-legal concepts were developed by representatives of legal science. This trend has increased significantly in the second half of the 20th century. Different conceptions' authors have differentiated visions on the understanding of the subject, objectives and tasks of the philosophy of law, philosophical interpretations of the correlation between law and regulations, assessments of positive law, etc.*

Key words: *philosophy, ideology, trend, development, law, knowledge, history, reflection.*

Filosofia dreptului, după cum rezultă din denumirea sa este acea parte a filosofiei care privește dreptul. Filosofia, însă este studiul universalului: deci în măsura în care filosofia are ca obiect dreptul, în aceeași măsură dreptul este studiat în esența sa universală. Filosofia în general, se ocupa cu studiul primelor principii, fiindcă acesta au caracterul universalității. Primele principii pot să se refere la existență sau la cunoaștere, sau la acțiune; de aici împărțirea filosofiei în teoretică și practică. Filosofia teoretică studiază primele principii ale existenței și ale cunoașterii și se subîmparte la rîndul său în

următoarele ramuri: Ontologie și Metafizica (aceasta cuprinde și filosofia religiei și filosofia istoriei), Gnoseologie sau teoria cunoașterii, Logică, Psihologie, Estetică¹⁰³.

Filosofia practică studiază primele principii ale acțiunii și se împarte în Filosofie morală și Filosofia dreptului.

Dacă studiul dreptului în ceea ce el are universal constituie obiectul filosofiei dreptului, trebuie să observăm, însă că dreptul se poate studia și în caracterele sale particulare: în acest caz el formează obiectul Științei juridice sau Jurisprudența.

Diferența între știința și filosofia dreptului constă anume în modul în care una și cealaltă consideră dreptul: prima în natura lui particulară, a doua în esența lui universală.

În orice timp și la orice popor există un sistem pozitiv de drept, un complex de norme sau instituții care conturează și reglementează viața socială, cu caracter obligatoriu.

Științele juridice prin natura lor se mărginesc să explice prin natura lor un sistem existent, se țin strict de el, fără a-i pune în discuție temeiurile. Este de altfel logic și chiar necesar ca un jurist să ia în considerare ceea ce este și să se mărginească a înțelege și a interpreta în sens propriu normele pozitive fără a cerceta dacă nu ar putea să existe altele mai bune. Rămâne, însă necesitatea umană de a judeca valoarea justiției, adică de a stabili dreptul care ar trebuie să fie. Această cercetare se îndeplinește în mod autonom și cuprinde idealul și critică raționalitatea și legitimitatea dreptului existent. Filosofia dreptului cercetează tocmai ceea ce trebuie sau ceea ce ar trebui să fie în drept, în opoziție cu ceea ce este, opunând un adevăr ideal unei realități empirice.

Filosofia dreptului cuprinde prin urmare trei ordine de cercetări, Logica, Fenomenologica și Deontologica, și se poate defini astfel: "Filosofia dreptului este disciplina care definește dreptul în universalitatea sa logică, cercetează originile și caracterele generale ale dezvoltării sale istorice și îl prețuiește după idealul de justiție afirmat de rațiunea pură"¹⁰⁴.

¹⁰³ Lozovanu Constantin, *Filosofia dreptului-curs de prelegeri*, Chișinău, UTM, 2008, pag 4

¹⁰⁴ Craiovan Ion, *Introducere în filosofia dreptului*, editura: C.H. Beck, 1998, pag. 26

"Filosofia dreptului sau dreptul natural este știința care expune primele principii ale dreptului, concepute de rațiune și întemeiate pe natura omului, considerată în ea însăși și în raporturile sale cu ordinea universală lucrurilor" – Ahrens.

Filosofia dreptului nu este un exercițiu steril și arbitrat ci raspunde unei exigente naturale și constante a spiritului uman, unei vocații intrinseci a lui.

Filosofia dreptului în secolul XX a fost influențată de diferiți filosofi, adepți ai unor concepții specifice care și-au pus amprenta în istoria și dezvoltarea filosofiei dreptului. Pentru o mai bună înțelegere a acestor idei și viziuni, vom analiza unele concepții și caracteristicile lor care au influențat și au putut să schimbe unele ideologii și concepții deja existente¹⁰⁵.

Mișcarea sociologică și-a găsit o largă audiență la juriștii din SUA. Sociological, jurisprudența a câștigat ansamblul spiritelor în perioada dintre cele două războaie. Punctul de plecare al acestui curent a fost protestul împotriva "jurisprudenței conceptelor" (Holmes, *The path of the law*, 1897). Dreptul nu consistă în deducția logică a soluțiilor plecând de la principii date ca a priori, trebuie ca juriștii să caute rezultatele socialmente utile "punând în balanță" interesele părților aceasta este și așa numita *Interessen jurisprudenzen* dezvoltat în Germania. Această mișcare a afirmat că rolul juristului este mai ales acela de a prevedea, anticipa deciziile ce urmează să vină de la legiuitor sau judecător, în funcție de datele sociologice privind în același timp problemele ce trebuiesc rezolvate dar și psihologia celor care le rezolvă¹⁰⁶.

Numele lui Holmes a rămas legat de aceasta orientare ce exprima prestigiul științelor observației. Mișcarea a sedus multe spirite susținând că problema dreptului se pune de asemeni și pentru cei care decid, fie ei legiuitori sau judecători. Acțiunea legislativă și judiciară poate contribui la obținerea unor rezultate sociale definite.

¹⁰⁵ Craiovan Ion, *Introducere în filosofia dreptului*, editura: C.H. Beck, 1998, pag. 33

¹⁰⁶ Capcelea, Valeriu, *Filosofia dreptului: Manual pentru instituțiile de învățămînt superior* : *Introducere în istoria filozofiei dreptului și în studiul principalelor domenii ale filozofiei dreptului*, Chișinău, 2004, pag. 142

Aceasta idee a fost preluată de autorii marxiști ce au definit dreptul ca pe un mijloc folosit în vederea atingerii unui scop (Visinski). Marxiștii ajung la un punct de vedere tehnologic. Numai ca alegerea unui scop și justificarea sa eventuală depășesc metoda observației¹⁰⁷. Când clasa de la putere vrea să transforme societatea și chiar omul, ea nu se mai multumește să constate dreptul existent, ci tinde să folosească acțiunea legislativă și judiciară ca un instrument în vederea obținerii unor anumite rezultate sociale. Metoda sociologică, așa cum am vazut, conduce în final la cautarea tendințelor sociale cele mai profunde, a celor ce răspund naturii și societății și exprimă ceea ce aceasta tinde să devină. Astfel, ne vom orienta dincolo de programul anunțat deja, al observației pure, către una din metodele cele mai vechi dezvoltate în filozofia dreptului pentru a determina ceea ce trebuie să fie: căutarea naturii lucrurilor¹⁰⁸.

Doctrina național-socialistă se bazează pe o ideologie totalitară care a fost aplicată în timpul dictaturii naționaliste a lui Adolf Hitler în Germania între 1933 și 1945, având următoarele caracteristici:

Ideologia economică

Teoria economică nazistă se baza pe interesele locale imediate, dar încerca să se îmbine și cu concepții ideologice economice recunoscute pe plan internațional. Politica economică internă era focalizată pe trei obiective principale:

-eliminarea șomajului

-eliminarea inflației devastatoare;

-extinderea producției de bunuri de larg consum pentru a îmbunătăți standardul (nivelul) de viață al claselor de mijloc și jos¹⁰⁹.

Ideologia internațională

Se poate spune că partidul nazist era împotriva puterii companiilor multinaționale în raport cu statul-națiune. Această opinie

¹⁰⁷ Danisor Dan Claudiu, Filozofia dreptului. Marile curente. Ediția 3 editura: C.H. Beck, 2010, pag. 420

¹⁰⁸ Lozovanu Constantin, Filozofia dreptului-curs de prelegeri, Chișinău, UTM, 2008, pag 88

¹⁰⁹ Danisor Dan Claudiu, Filozofia dreptului. Marile curente. Ediția 3 editura: C.H. Beck, 2010, pag. 314

era comună cu cea a partidelor politice de centru-stânga și chiar cu grupurile politice anarhiste din partea opusă în spectrul politic. Partidul nazist avea o concepție foarte limitată despre economia internațională. După cum spune și numele național-socialist, partidul dorea să încorporeze resursele companiilor internaționale în Reich cu forța, și nu prin comerț. În loc ca statul să ceară companiilor bunuri din producția industrială și să aloce materiile prime necesare la producția lor, statul plătea pentru aceste bunuri. Aceasta permitea prețului să joace un rol esențial în ceea ce privește informația în legătură cu lipsa de bunuri sau necesarul de capital în tehnologie sau munca pentru a produce bunuri¹¹⁰.

Nazismul și fascismul. Nazismul este de multe ori confundat cu fascismul. Nazismul chiar preia unele elemente din fascism: dictatura, iredentismul teritorial și bazele teoriei economice. De exemplu, Benito Mussolini, fondatorul fascismului, nu era antisemit până să intre în alianță cu Hitler, cel de la care provine rasismul prezent în nazism. Dictatorul spaniol Francisco Franco folosea des cuvântul „fascist” pentru a desemna pe cei care se opuneau comunismului. Din punct de vedere economic, nazismul și fascismul au multe legături. Nazismul poate fi considerat ca fiind o subdiviziune a fascismului (toți naziștii sunt fasciști, dar nu toți fasciștii sunt naziști). Printre aceste idei economice se afla controlul complet al guvernului asupra finanțelor, investițiilor (alocarea de credite), industriei și agriculturii. Totuși, în ambele sisteme continuau să existe atât puterea marilor companii economice, cât și economia de piață în ceea ce privește prețurile¹¹¹.

Nazismul și religia. Relația dintre nazism și creștinism poate fi descrisă ca fiind complexă și controversată. Hitler folosea simbolistica creștină pentru propriile sale scopuri, dar rămâne sub semnul întrebării în măsura în care Hitler se considera creștin. Unii scriitori creștini îl considerau ateu, ocultist sau chiar satanist. Naziștii

¹¹⁰ Danisor Dan Claudiu, *Filozofia dreptului. Marile curente*. Ediția 3 editura: C.H. Beck, 2010, pag. 320

¹¹¹ Danisor Dan Claudiu, *Filozofia dreptului. Marile curente*. Ediția 3 editura: C.H. Beck, 2010, pag. 322

considerau că religiile care recunoșteau „adevărurile” lor erau „religii adevărate”, iar cele care predicau iubirea și „toleranța în contradicție cu faptele” erau „religii false”. Mulți preoți catolici s-au opus nazismului din cauza incompatibilității lui cu morala creștină. La fel ca oponenții politici, mulți din acești preoți au fost trimiși în lagăre de concentrare¹¹².

Structuralismul juridic. În secolul al XX-lea, structuralismul refuză ideea unei evoluții lineare a culturii: orice civilizație este întemeiată pe criterii diferite de ale altora și ideea însăși de societate primitivă este falsă, întrucât presupune, în mod arbitrar, adevărul exclusiv al valorilor proprii ale civilizației occidentale, afirmă Levy-Strauss. Foucault, (filosof structuralist) are o viziune a istoriei de tip discontinuu, în care diferitele structuri epistemice, cum le numește dânsul, generează istorii diferite, cu ritmuri de dezvoltare diferite. Structurile epistemice, care caracterizează și produc fiecare moment istoric, sunt reductibile la structuri formale, abstracte și atemporale, care au însele propriile lor reguli de transformare. Iluminismului, care a creat ideea omului universal, generic și fără rădăcini, i-au răspuns eminenți cugetători ca Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm, între mulți alții; Max Horkheimer, în „Eclipsa rațiunii. Critica rațiunii instrumentale”, analizând conceptul de raționalitate care stă la baza modernei culturi industriale și căutând defectele care-l viciază în esență, ajunge la concluzia că se tratează de o raționalitate bolnavă, pentru că este născută din dorința de-a domina lumea sau natura. Voința de-a domina a produs formarea unei organizații birocratice și impersonale care a redus omul la simplu instrument, dezumanizându-l, astfel că progresul pe această cale amenință să distrugă omul, puterea sa de critică și de creativitate¹¹³.

În concluzie pot afirma că filosofia dreptului a căpătat o bogată amploare începând cu sec. XX, pentru că ea își propune să

¹¹² Capcelea, Valeriu, Filozofia dreptului: Manual pentru instituțiile de învățământ superior: Introducere în istoria filozofiei dreptului și în studiul principalelor domenii ale filozofiei dreptului, Chișinău, 2004, pag. 120

¹¹³ Capcelea, Valeriu, Filozofia dreptului: Manual pentru instituțiile de învățământ superior: Introducere în istoria filozofiei dreptului și în studiul principalelor domenii ale filozofiei dreptului, Chișinău, 2004, pag. 124